

תורת הקורא

ובו הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובידורים, חילופי גושים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בכרחה במכון כמז"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 153

פרשת קרח

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור

© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

דיוקים ודקדוקים

ט"ז א': בַּיּוֹמָהּ - הצד"י בשווא נח. ויש להזהר שלא להבליע את הה"א שאחריה ולקרוא 'יָצַר'. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תיבלע האות הגרונית.^א ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: שְׁמַעו. הַמַּעֲט. וַיִּקְהַל. וַיְהִי. אֶלְעָזָר. הָלֵאָה. וַיֵּרָאוּ. תִּשָּׂאוּ. וְלִזְרָעְךָ. יִשָּׂאוּ.

וְדָתָן וְאָבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאֹזֶן בֶּן-פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבות 'בֶּן פִּלֵּת', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^ב שבתיבת 'אֱלִיאָב', שאם לא יטעים כראוי ישמע שרק אוֹז בֶּן פִּלֵּת הוא מִבְּנֵי רְאוּבֵן, בעוד שפירושו שגם דָּתָן וְאָבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וגם וְאֹז בֶּן פִּלֵּת הם מִבְּנֵי רְאוּבֵן.

ט"ז ג': רַב־לֶכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'רַב לֶכֶם'.

כִּי כָל־הָעֵדָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'כִּי־כָל הָעֵדָה'.

ט"ז ה': וְאֶל־כָּל־עֲדָתוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'וְאֶל־כָּל עֲדָתוֹ'.

אֶת־אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת־הַקֹּדֶשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבות 'וְאֶת הַקֹּדֶשׁ', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^ב שבתיבות 'אֶת אֲשֶׁר לוֹ', שאם לא יטעים כראוי ישמע שרק את הקדוש יקריב אליו, בעוד שפירושו שיקריב אליו את אשר לו ואת הקדוש.

ט"ז ו': עָשׂוּ - העי"ן בחטף פתח, והוא לשון ציווי. ויש להקפיד שלא ישמע כאומר 'עָשׂוּ' בקמץ, שהוא שינוי משמעות ללשון עבר.^ג

וְכָל־עֲדָתוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'וְכָל עֲדָתוֹ'.

ט"ז ז': בָּהֶן | - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה.^ד

עֲלִיָּתָן - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֲלִיָּהֶן' באל"ף.^ה

ט"ז ט': הַמַּעֲט - המ"ם רפה, ובשווא נח. וכן הוא להלן (ט"ז י').

^א ענין זה מבואר בגליון פרשת בהעלותך תשע"ו הערה כ"ח.

^ב בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב).

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ק כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ובערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ד, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות.

^ג עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה (או אחת מהאותיות כל"ב המנוקדות בפתח להורות על ידוע), ואין מתג לפני השווא, השווא נח.

ואע"פ שהה"א כאן היא ה"א התמה ולא ה"א הידיעה, כיון שהיא מנוקדת בפתח כניקוד ה"א הידיעה (כגון: השמים, הפס), ולא בחטף פתח כניקוד ה"א התמה (כגון: השמר, הפלא), דינה כה"א הידיעה (והטעם שמנוקדת בפתח ולא בחטף פתח, משום שבתורה זו האות שאחר ה"א התמה מנוקדת בשווא, ולא יכול לבוא חטף לפני שווא, ולכן השתנה ניקוד ה"א התמה מחטף פתח לפתח).

וכאן אין מתג לפני השווא, ומוכח שהאות שאחריה בשווא נח. ואע"פ שיש מעט ספרים עם מתג לפני השווא, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע (כמו שהוכיח ריו"ה, עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה הערה ה').

^א מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפניה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מִלֶּךְ במקום מִלְּאֵךְ, שמוֹךְ במקום שְׁמֹעִי, וְיָגַד במקום וַיִּגְדֵּה). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

^ב בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי קהילות (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה (עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים נ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדון, שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמ' (נ"ז ע"א) שהיו אומרים 'הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ', וזה שלא כדון כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה שם היא 'אֲשֶׁר אֶנְכִּי מַצֵּדָה הַיּוֹם עַל־לְבָבְךָ' בתביר טפחא, וטעותם היתה שהפסיקו בתביר יותר מאשר בטפחא.

^ג וכמו שכתב רש"י כאן, וז"ל: בני ראובן. דתן ואבירם ואזן בן פלת.

^ד לקוראים בהגייה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו לקרוא את העי"ן בחטיפה, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת ע"י שנהגה כפתח ולא כקמץ. אך לקוראים בהגייה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י חטיפת העי"ן, אם לא יקפידו לקרוא את העי"ן במהירות וחטיפה יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

ט"ז י"א: וְכִלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'וְכִלְעֵדְתָּךְ'. וכן הוא להלן (ט"ז ט"ו).

תְּלִינוּ - התי"ו בפתח והלמ"ד בדגש. ופירושו שתרעימו אחרים עלינו. והקורא 'תְּלִינוּ' בקמץ גדול ורפה, משנה משמעות, שפירושו שתלוננו בעצמכם, או שהוא לשון לינת לילה, או לשון תלייה^א.

ט"ז ט"ז: אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מַחֲר - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתבית 'וְאַהֲרֹן', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^ב שבתבית 'וְהֵם', שאם לא יטעים כראוי ישמע שקרח ועדתו יתייצבו לפני ה' היום, ואהרן יתייצב מחר, בעוד שפירושו שגם קרח ועדתו וגם אהרן יתייצבו מחר.

ט"ז י"ז: עֲלִיָּהֶם - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֲלִיָּהֶם' באל"ף^א. וכן הוא להלן (ט"ז י"ח, י"ט, כ"ט, ל"ג, י"ז י"א).

ט"ז י"ח: פָּתַח - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא 'פֶּסַח' בסמ"ך^ב. וכן הוא להלן (ט"ז י"ט, כ"ז, י"ז ט"ו).

ט"ז י"ט: אֶת־כִּלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'אֶת־כִּלְעֵדְתָּךְ'.

ט"ז כ"א: כָּרְגַע - הכ"ף בשווא נע. ואין לקרוא 'כָּרְגַע' בקמץ. וכן הוא להלן (י"ז י').

ט"ז כ"ב: וְעַל כִּלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'וְעַל כִּלְעֵדְתָּךְ'.

ט"ז כ"ו: אֶהְיֶה - יש אומרים שהאל"ף בקמץ קטן^א. ויש אומרים שהאל"ף בקמץ גדול^ב.

הַרְשָׁעִים - הרי"ש בשווא נע.

וְאַל־תִּגְעֹנוּ - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא 'תִּגְעֹנוּ' בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה^{טו}.

בְּכִלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'בְּכִלְעֵדְתָּךְ'.

בְּכִלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'בְּכִלְעֵדְתָּךְ'.

בְּכִלְעֵדְתָּךְ - הטי"ת בחולם, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא 'חֲטֵאתָם' בקמץ, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.

ט"ז כ"ו: וַיַּעַל מִעַל מִשְׁכַּן־קֹרַח דָּתָו וְאַבְיָרָם מִסְבִּיב - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתבית 'וְאַבְיָרָם', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^ב שבתבית 'מִשְׁכַּן קֹרַח', שאם לא יטעים כראוי ישמע שעלו ממשכן קרח, ודתן ואבירם היו מסביב, בעוד שפירושו שיעלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם.

אֶהְיֶה - יש אומרים שהאל"ף בקמץ קטן^א. ויש אומרים שהאל"ף בקמץ גדול^ב.

ט"ז כ"ח: אֵת כִּלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֵת־כִּלְעֵדְתָּךְ'.

ט"ז כ"ט: כִּלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'כִּלְעֵדְתָּךְ'.

ט"ז ל': וְכִלְעֵדְתָּךְ - הלמ"ד בשווא נע.

וְאַת־כִּלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'וְאַת־כִּלְעֵדְתָּךְ'.

וַיִּדְעֻתָּם - העי"ן בשווא נח. ואין להבליעה ולקרוא 'וַיִּדְעֻתָּם', או לקרוא 'וַיִּדְעֻתָּם' בפתח העי"ן. וכן הוא להלן (י"ז כ"ו): וַיִּגְעֹנוּ. ולהלן (י"ח כ"ד): מַעֲשֵׂר. ולהלן (י"ח כ"ח): מַעֲשֵׂר־תִּיכֶם.

ט"ז ל"א: אֵת כִּלְעֵדְתָּךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֵת־כִּלְעֵדְתָּךְ'.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

^א על פי הסברה הדקדוקית מסתבר יותר שהקמץ הוא קמץ קטן, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (זרד חולם להפוך לקמץ כאשר מתארכת המילה והתנועה מתרחקת מהטעם, כגון כגון 'פתל' - 'כְּתִלִּיקָם', 'שורש' - 'שְׁרִישִׁיקָם'), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור (בתיבת 'אֶהְיֶה'), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן. ועוד, שדרך האות הקודמת לחטף, להנקד בניקוד החטף. וכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן.

ואמנם אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להנקד בשווא נח (אֶהְיֶה), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף קמץ ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן יכול לבוא בה קמץ קטן.

^ב שהרי כתבו המדקדים (ראה רד"ק מ"ב ב' י"ב ותהלים פ"ו ב') שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן כתבו המדקדים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

^{טו} כמו בפסוק: אֵל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר מִבְּיַתְּךָ חֶדֶל (משלי כ"ד).

^ח לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבדול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^ט וכמו שכתב רש"י (שמות ט"ז ז'): כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו וילן העם על משה, או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תתלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה.

^י כמו בפסוק: אֲשֶׁר תְּלִינוּ בּוֹ תִּלְלִיָּה (יהושע ד' ג').

^{יא} כמו בפסוק: עַל עֲרִיבִים בְּתוֹכָהּ תְּלִינוּ כְּפִרְזֵינִי (תהלים קל"ז ב').

^ב שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודלוגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחס הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו.

ט"ז ל"ב: וְאֶת־בְּתִיָּהֶם - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק^{טו}.

וְאֶת פְּלִי־הָאָדָם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'וְאֶת־פֶּל הָאָדָם'.

וְאֶת פְּלִי־הָרְכוּשׁ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'וְאֶת־פֶּל הָרְכוּשׁ'.

ט"ז ל"ד: גָּסוּ - הטעם מלעיל בנו"ן.

ט"ז ל"ה: מָאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא 'מֵת'." וכן הוא להלן (י"ז י"ז, י"ח כ"ו, כ"ח).

י"ז ב': זָרְה־הֶלְאָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'זָרְה־הֶלְאָה'.

י"ז ג': הֶחֱטָאִים - החי"ת בפתח, והטי"ת בדגש. והוא תואר, שפירושו חוטאים. והקורא 'הֶחֱטָאִים' בחטף פתח ורפה^י, משנה משמעות לשם עצם חטא בלשון רבים^{טז}.

וְיִהְיֶה - הוי"ו בשווא נע, והוא לשון עתיד. והקורא 'וְיִהְיֶה' בפתח משנה משמעות ללשון עבר.

י"ז ד': אֲשֶׁר הִקְרִיבו הַשְּׂרָפִים וְיִרְקָעוּם צָפוּי לַמִּזְבֵּחַ - יש להקפיד להטעים היטב את האתנחתא המפסיק שבתבית 'הַשְּׂרָפִים', שלא ישמע שהשרופים ריקעום.

י"ז ו': מִמִּחֲלָה - יש אומרים שהמ"ם בקמץ קטן^{יז}, ויש אומרים שהמ"ם בקמץ גדול^{יח}.

י"ז י"א: מְהֵרָה - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שלא ישמע שקורא 'מֵאֲרָה' באל"ף.

י"ז י"ד: אַרְבַּעָה עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתבית 'אֶלֶף', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^{יט} שבתבית 'עָשָׂר', שאם לא יטעים כראוי ישמע

^{טו} ענין זה מבואר בגליון פרשת מקץ תשע"ו הערה ט"ו.

^י ובפסוק זה יש להקפיד על כך ביותר, משום שאם ישמע שקרא 'מֵת', הוא גידוף ח"ו.

^{י"ח} כמו בפסוק: כִּי מִרְפָּא יִצְחָק חֲטָאִים גְּדוֹלִים (קהלת י"ד).

^{י"ט} ובגמ' ברכות (י"ע"א) איתא: הנהו בריוני (פריצים. רש"י) דהוו בשבבותיה דר' מאיר והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי ר' מאיר רחמי עליוהי כי היכי דלימותו, אמרה ליה ברוריא דביתיה מאי דעתך משום דכתיב (תהילים ק"ד ל"ה) יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים, חֲטָאִים כתיב (קרי ביה חֲטָאִים שיכלה יצר הרע. רש"י), ועוד, שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם, אלא בעי רחמי עליוהי דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם, בעא רחמי עליוהי והדרו בתשובה.

וכתב שם היעב"ץ בהגהותיו: רש"י ד"ה חטאים כתיב קרי ביה חטאים. נ"ב חֲטָאִים קרינן בפתח וט"ת דגושה, והוא תואר, ענינו כמו חוטאים, אלא מדכתיב חטאים ולא כתיב חוטאים, קרי ביה חֲטָאִים בחטף פתח, שהוא שם דבר של חטא בריבויים, והכוונה שיכלה היצר הרע שהוא סבת החטאים ויתמו החטאים והעונות ולא החוטאים זה פשוט. עכ"ל.

והיינו, שאע"פ שבפסוק כתוב 'חֲטָאִים' בפתח ודגש, שהוא תואר על האנשים החוטאים, בכל זאת, כיון שלא כתוב בפירוש בפסוק 'יתמו חוטאים', אלא כתוב 'יתמו חטאים', אפשר לדרוש את הפסוק גם שהכוונה 'יתמו חֲטָאִים' בחטף פתח ורפה, שהכוונה שיכלו החטאים עצמם. אך זו דרשה, ואילו פשוטו של מקרא קאי על החוטאים, שהרי מנוקד 'חֲטָאִים' בפתח ודגש.

^כ שדרך האות הקודמת לחטף, להינקד בניקוד החטף. וכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן.

שהמנין הוא אַרְבַּעָה עָשָׂר, ועוד אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת, בעוד שהמנין הוא אַרְבַּעָה עָשָׂר אֶלֶף, ועוד שְׁבַע מֵאוֹת.

מִלְבָּד - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

עַל־דְּבַר־קֶרֶחַ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'עַל־דְּבַר־קֶרֶחַ'.

י"ז י"ח: עַל־מִטָּה לְוִי - הטי"ת בצירי. ובהמשך הפסוק: מִטָּה אֶחָד - הטי"ת בסגול^כ.

י"ז כ': עֲלֵיכֶם - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'אֲלֵיכֶם' באל"ף^{כ"א}.

י"ז כ"א: אֲלֵינוּ | - מונח ופסיק אחריו, ואינו מונח לגרמיה^{כ"ב}.

י"ז כ"ב: וַיָּנַח - היו"ד בפתח, והנו"ן דגושה. והוא לשון עזיבה. והקורא 'וַיָּנַח' בקמץ גדול ונו"ן רפה^{כ"ג}, יתכן שמשנה משמעות^{כ"ד} ללשון מנוחה^{כ"ה}.

י"ז כ"ג: וַיָּצֵא, וַיַּצֵּץ - הטעם מלעיל ביו"ד, והצד"י בהעמדה מועטת ובצירי.

י"ז כ"ד: אֶל־פְּלִבְנֵי - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'אֶל־פֶּל בְּנֵי'.

י"ז כ"ז: הֵן - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שלא ישמע שקורא 'אֵין' באל"ף.

י"ז כ"ח: אֶל־מִשְׁכַּן יְיָ יְמוֹת - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתבית 'יְיָ', שלא ישמע כגידוף ח"ו^{כ"ז}.

י"ח ב': וַיִּשְׂרְתוּ־דָּ - הרי"ש בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים 'וַיִּשְׂרְתוּ־דָּ' בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט^{כ"ח}. וכן הוא בכ"ף שלהלן (י"ח י"ח): תִּאֲכָלְנָו. ולהלן (י"ח י"ח): יִאֲכָלְנָו.

ואמנם אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להינקד בשווא נח (מקשרת), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף קמץ ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן יכול לבוא בה קמץ קטן.

^{כ"א} כתבו המדקדים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

^{כ"ב} הטי"ת בתבית 'מִטָּה' מנוקדת בסגול, אך כאשר התיבה נסמכת למילה שאחריה, מנוקד 'מִטָּה' בצירי. ולכן כשכתוב 'מִטָּה לְוִי' כיון שהוא סמוך, שפירושו מטה של לוי, מנוקד 'מִטָּה לְוִי' בצירי. אך 'מִטָּה אחד' אינו סמוך, שאין הכוונה מטה של אחד, אלא הכוונה מטה שהוא אחד, ולכן מנוקד 'מִטָּה אֶחָד' בסגול.

^{כ"ג} בבית יוסף (או"ח סימן כ"ה) כתב שאין בזה שינוי משמעות, ובלבוש (שם סעיף ד') כתב שלא דק ויש בזה שינוי משמעות. ובאחרונים שם (מור וקציעה, מחזיק ברכה, ועוד) האריכו לדון בזה, ואכ"מ.

^{כ"ד} כמו בפסוק: כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי (שמות כ"א).

^{כ"ה} כן כתב האור תורה בספרו דרך חיים (והוא האצבע הרביעית מספרו שתי ידות, דף ק"ח ע"ב). והובאו דבריו במנחת שי (כאן), ובשערי תשובה (או"ח סוף סימן ס"א).

^{כ"ז} כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

י"ח ד': לָלֵךְ עִבְדָּתְךָ הָאֵהָל - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'לָלֵךְ עִבְדָּתְךָ הָאֵהָל'.

וְזָר לֹא יִקְרָב אֲלֵיכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים 'וְזָר לֹא יִקְרָב אֲלֵיכֶם'.

י"ח ו': הִלְלִים - הלמ"ד רפה, ובשווא נח"י. וכן הוא להלן (י"ח ב'), (ל). וכן הוא להלן (י"ח כ"ד) בתיבת לְלוּיִם.

י"ח ז': וְעִבְדְתֶם - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'וְאֵבְדְתֶם' באל"ף¹.

וְעִבְדְתֶם - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע"כ, למרות הקושי². ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע שקרא 'וְעִבְדְתֶם'. או לחלק את התיבה לשתי תיבות ולקרא 'וְעִבְדְתֶם'. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת או לחלוקה לשתי תיבות, עדיף לקרוא בשווא נע.

י"ח ח': הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים 'הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ' במקף³. וכן הוא להלן (י"ח ט'): אֲשֶׁר יֵשִׁיבוּ לִי.

לָךְ - מוטעם בקדמא ולא בפשטא⁴.

לְמִשְׁחָה - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של החי"ת, שלא ישמע שקורא 'לְמִשְׁכָּה' בכ"ף.

נִתְּנִים לְמִשְׁחָה וּלְבָנִיךָ לְחֶק-עוֹלָם - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת 'וּלְבָנִיךָ', שהוא ניגון מפסיק יותר

מהתביר⁵ שבתיבת 'לְמִשְׁחָה', שאם לא יטעים כראוי ישמע שהוא שרק לבניו הוא חוק עולם, ולא לו, בעוד שפירושו שהוא חוק עולם לו ולבניו.

י"ח ט': הַקְדָּשִׁים - הקו"ף בחטף קמץ קטן⁶, והוא נהגה כקמץ קצר מעט⁷. וכן הוא להלן (י"ח י', י"ח ט').

לְכָל-מִנְחָתָם וּלְכָל-חֲטָאתָם - החי"ת והטי"ת בקמץ, והן לשון יחיד. ויש להזהר שלא ישמע שקורא 'מִנְחָתָם' ו'חֲטָאתָם' בחולם, שהוא שינוי משמעות ללשון רבים.

קְדָשִׁים - יש אומרים שהקו"ף בקמץ קטן⁸. ויש אומרים שהקו"ף בקמץ גדול⁹.

לָךְ הוּא וּלְבָנִיךָ - יש להזהר שלא להבליע את תיבת 'הוא' בשורוק שאחריה, וישמע שקרא 'לָךְ וּלְבָנִיךָ' בלבד.

י"ח י"א: לְכָל-תְּנוּפֹת - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'לְכָל תְּנוּפֹת'.

י"ח י"ב: וְכָל-חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדִגָּן - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים 'וְכָל-חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדִגָּן'.

י"ח י"ז: אֵךְ בְּכוֹר-שׁוֹר - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים 'אֵךְ בְּכוֹר-שׁוֹר' במקף.

י"ח כ': בְּרִית מֶלֶךְ עוֹלָם הוּא - יש לקרוא 'היא' בחיריק, ואין לקרוא 'הוא' בשורוק¹⁰.

¹ בכל המקרא, כשתיבת 'קדשים' באה אחר ה"א הידיעה (או אחר אחת מאותיות כל"ב המנוקדות בפתח ידיעה), הקו"ף מנוקדת בחטף קמץ ('הקדשים', 'בְּקִדְשִׁים'), וכאשר אינה באה אחר ה"א הידיעה, הקו"ף מנוקדת בקמץ ללא חטף ('קדשים').
וכנראה הטעם לזה משום שכאשר אין לפניה ה"א הידיעה, הקו"ף מוטעמת בהטעמה משנית, וממילא ההברה מתארכת מעט, ולכן אינה ראויה להינקד בחטף, אך כאשר באה לפניה ה"א הידיעה, ההטעמה המשנית מתקדמת לאות ה"א, ואינה מוטעמת בקו"ף, וממילא הברת הקו"ף קצרה וראויה להינקד בחטף.

² ניקוד החטף קמץ כאן הוא שווא נע במהותו, ונהגה כקמץ משום שמקורו מהמילה 'קדש' שהקו"ף בחולם, ולכן כשהתארכה המילה והחולם התבטל והפך לשווא, נשאר שווא זה נוטה לקמץ כדי לשמור על הגיית החולם המקורית (כמבואר בארוכה במאמר החטפים).

³ על פי הסברא הדקדוקית מסתבר יותר שהקמץ הוא קמץ קטן, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (ודרך חולם להפוך לקמץ כאשר מתארכת המילה והתנועה מתרחקת מהטעם, כגון כגון 'מִתְּלִי-כְתָלִים', 'שׁוֹדֵשׁ-שְׂרָשִׁים'), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור (בתיבת 'קדש'), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן.

⁴ לה שהרי כתבו המדקדקים (ראה רד"ק מיכה ב' י"ב ותהלים פ"ו ב') שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להינקד בקמץ קטן. וכן כתבו המדקדקים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

⁵ יש מקורות שונים המצביעים על מנהג עתיק בקהילות מסוימות באשכנז שנהגו לקרוא בפסוק זה גם 'היא' בחיריק וגם 'הוא' בשורוק, כיון שהסתפקו כיצד היא הקריאה הנכונה (וכן בשני פסוקים נוספים: לְרַעְיָה תָּבֵל הוּא, ויקרא י"ח כ"ג. וְשָׂמָּה הִכָּה אוֹתוֹ נָעָה הוּא, ויקרא י"ג כ"ב), ולכן קראו 'בְּרִית מֶלֶךְ עוֹלָם הוּא' (כן הובא ע"י ר' דוסא היווני ששמע כן ממר"ש רבו של מהרי"ל. הובא בלשוננו מ' (תשל"ו), עמ' 185 - 186).

⁶ ויש שמסרו על מנהג שונה מעט, שהקורא קורא 'בְּרִית מֶלֶךְ עוֹלָם' (וכן בשני פסוקים נוספים: לְרַעְיָה תָּבֵל הוּא, ויקרא י"ח כ"ג. צִרְעָה נוֹשָׁנָה הוּא בְּעוֹר בְּשׂוֹר, ויקרא י"ג י"א) ואז ממתיך לציבור שיקראו את התיבה הבאה, ואם הם קוראים 'היא' בחיריק, קורא הש"ץ 'הוא' בשורוק, ואם הם קוראים 'הוא' בשורוק, קורא הש"ץ 'היא' בחיריק (כן כתב בספר נחלת יעקב שקבלה מאבותינו לקרוא באופן זה).

¹⁰ עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה (או אחת מהאותיות כל"ב המנוקדות בפתח להורות על ידוע), ואין מתג לפני השווא, השווא נח.

וכאן אין מתג לפני השווא (וכ"כ מנחת שי במדבר א' ג', ח' ו'), ומוכח שהלמ"ד שאחריה בשווא נח. ואע"פ שיש מעט ספרים עם מתג לפני השווא, ספרים אלו הלכו בשיטה אחרת שלא דקדקה בהנחת מתגים אלו, ולא באו להורות שהשווא נע (כמו שהוכיח רונ"ה, עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה הערה ה'). וכן כתב להדיא ר"י חיוג' (שלשה ספרי דקדוק, עמ' 130), שהלמ"ד שבתיבת הלויים בשווא נח. ובסידור ר' שבתי סופר (תפילת שבת, משנת השיר שהלויים היו אומרים) כתב שהלמ"ד בשווא נע, ואף כתב שמהרש"ל בסידורו ניקד את הלמ"ד בחטף פתח, דהיינו שהבין ג"כ שהשווא נע. וכנראה מכיון שבספריהם היה מתג, לא חילקו, והסיקו מכך שהשווא נע.

¹¹ ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

¹² כ"כ הגיית הדלי"ת הרפה דומה להגיית האות זי"ן, ואין כל קושי להגותה בשווא נח לפני האות תי"ו, אך כיון שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים כל דלי"ת כמו הדלי"ת הדגושה בדגש קל, נוצר קושי להגותה לפני האות תי"ו (וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סוף סימן כ"ד).

¹³ ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה כ"ב.

¹⁴ הטעם קדמא הוא טעם מחבר, ואילו הטעם פשטא הוא טעם מפסיק, ותמונתם זהה, וסימן ההיכר ביניהם הוא שהטעם קדמא מסומן תמיד מעל האות המוטעמת, כאשר הטעמים שמסומנים במקום ההטעמה (כגון: וְיִקְרָא), ואילו הטעם פשטא מסומן תמיד בסוף התיבה (כגון: לְאוֹר).

ובמקרה כמו כאן, שההטעמה היא באות האחרונה של התיבה, אם הטעם הוא קדמא יש לסמנו בראש האות או באמצעה (לָךְ), ואם הטעם הוא פשטא יש לסמנו בסוף האות (לָךְ). וכמו שכתב מנחת שי בכמה מקומות (במדבר י"ח ח', דברים ט"ו י"ח, כ"א ח', כ"ח י"א).

ויש דפוסים שלא דקדקו בזה, לכן צריך להזהר ולשים לב להטעימו בקדמא ולא בפשטא.

